

**O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
MAKTABGACHA VA MAKTAB TA'LIMI VAZIRLIGI**

GULISTON DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI

**“UZLUKSIZ TA'LIM TIZIMIDA MALAKALI
MUTAXASSISLARNI TAYYORLASHNING MUAMMO VA
YECHIMLARI: 5 E MODEL MOHIYATI, XORIJIY
TAJRIBALAR” MAVZUSIDA RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
ANJUMAN MATERIALLARI**

2026-YIL 22-23-MAY

**«GRAND KONDOR PRINT»
TOSHKENT – 2026**

UDK: 219.246:69.28:34

KBK: 122.215.148

T 097

DOI: <https://zenodo.org/records/20696033>

“Uzluksiz ta’lim tizimida malakali mutaxassislarni tayyorlashning muammo va yechimlari: 5E modeli mohiyati, xorijiy tajribalar” mavzusidagi xalqaro ilmiy-amaliy anjuman materiallari, (23-may 2026-yil). [To’plam]: – Toshkent: “GRAND KONDOR PRINT”, 2026 y., 1009 b.

Ushbu to’plamga 2026-yil 22-23-may kunlari Guliston davlat pedagogika instituti Pedagogika fakulteti “Boshlang’ich ta’lim metodikasi” hamda “Maktabgacha ta’lim” kafedralarida “Uzluksiz ta’lim tizimida malakali mutaxassislarni tayyorlashning muammo va yechimlari: 5E modeli mohiyati, xorijiy tajribalar” mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjuman qatnashchilarining ma’ruza materiallari kiritilgan. Ilmiy-amaliy anjuman materiallari to’plamida respublika oliy ta’lim muassasalarining professor-o’qituvchilari, ilmiy tadqiqotchilar, magistrlar, doktorantlar, talabalarning ilmiy maqolalari o’rin olgan.

Taqrizchilar:

B.Abdullayeva – pedagogika fanlari doktori, professor

S.I.Qulmamatov – pedagogika fanlari nomzodi, dotsent

Mas’ul muharrir:

N.T.Misirova – pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD), dotsent.

M.Dj.Toshmatova – pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD), dotsent.

M.Berdiyeva – “Maktabgacha ta’lim” kafedrasi mudiri, p.f.f.d.(PhD), dotsent v.b.

D.A.Utanbayeva – pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD), dosent v.b.

Tashkilotchilar:

D.M.Elmuratova – “Boshlang’ich ta’lim metodikasi” kafedrasi mudiri, pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD), professor v.b.

A.A.Bolibekov – “Maktabgacha ta’lim” kafedrasi dotsenti, pedagogika fanlari nomzodi.

Tahrir hay’ati:

A.Nizamov, X.Umarov, M.Toshmatova, M.Eshonqulova, M.Bayzakova, G.Umarova, D.Nosirova, G.Yusufaliyeva, K.Eshonqulova, D.Kurbanova, J.Ro’zimatov, G.Niyozova, N.Sulaymanova, G.Shoymatova, B.Xolyigitova, J.Sheranova, G.Xolmatova, Sh.Jabbarova, U.Bakirova.

Mas’ullar:

N.Abduraxmonova – pedagogika fanlari bo’yicha falsafa doktori(PhD), katta oq’ituvchi

M.Raimqulova – “Maktabgacha ta’lim” kafedrasi o’qituvchisi

To’plamda nashr etilgan maqola va tezislardagi ma’lumotlarning haqqoniyligiga mualliflar mas’uldirlar.

KIRISH

Jahon ta'lim tizimidagi islohotlar va zamonaviy talablarning oshishi, ta'lim jarayoniga innovatsion yondashuv va texnologiyalarni joriy etishni taqozo etmoqda. Ta'lim jarayoniga tatbiq etilayotgan innovatiya usullari samarasi bo'lajak o'qituvchilarning kasbiy-pedagogik ijodkorligi xarakteri va uning rivojlanganligi darajasiga bevosita bog'liq.

Mamlakatimizda ta'lim tizimini isloh qilish, yuqori malakali mutaxassislarni tayyorlash borasida innovatsion pedagogik texnologiyalarni qo'llash borasida keng ko'lamli tadbirlar amalga oshirilmoqda. Uzluksiz ta'lim tizimining barcha bosqichlarida ta'lim samaradorligini oshirish, yukak pedagogik mahoratga ega kadrlar tayyorlash orqali sifatli ta'lim berish imkoniyatlarini kengaytirish bugungi kunning ustuvor vazifalaridan biridir. Bu borada ta'lim sohasida faoliyat yurituvchi pedagoglarning amaliyotdagi ko'nikmalarini mustahkamlash va ilmiy izlanuvchanlikni rivojlantirishga qaratilgan texnologiyalarni takomillashtirish hamda innovatsion faoliyatning turli darajalarini talab darajasida egallashlari uchun xorijiy tajribalarga asoslangan ta'lim muhitini, pedagogik sharoitlar va didaktik imkoniyatlarni ta'minlash o'ziga xos ahamiyat kasb etadi.

Kadrlar salohiyati jamiyatning iqtisodiy, siyosiy va ma'naviy barqarorligini ta'minlovchi asosiy omillardan biridir. Malakali, bilimli va yuksak ma'naviyatli kadrlar jamiyatda innovatsion rivojlanishni ta'minlaydi, ijtimoiy muammolarni hal etishda muhim rol o'ynaydi hamda davlat boshqaruvi tizimining samaradorligini oshiradi. Shu bilan birga, kadrlar salohiyatining yetarli darajada rivojlanmaganligi ijtimoiy tengsizlik, ishsizlik, boshqaruvdagi samarasizlik kabi muammolarni keltirib chiqarishi mumkin. Bu esa jamiyat barqarorligiga salbiy ta'sir ko'rsatadi.

Jamiyat barqarorligini ta'minlashda kadrlar salohiyatini yuksaltirish masalasi faqat iqtisodiy yoki tashkiliy muammo bo'lib qolmay, balki chuqur ijtimoiy-falsafiy mazmun kasb etadi. Chunki bu jarayon insonning bilim, tafakkur, qadriyatlar va ma'naviy dunyosining rivojlanishi bilan chambarchas bog'liqdir. Kadrlar tayyorlash tizimida zamonaviy yondashuvlarni joriy etish, ta'lim sifati va samaradorligini oshirish, yosh avlodni har tomonlama barkamol etib tarbiyalash muhim vazifalardan hisoblanadi.

Shuningdek, kadrlar salohiyatini yuksaltirish jarayonida innovatsion texnologiyalarni keng joriy etish, ilm-fan va ishlab chiqarish integratsiyasini kuchaytirish, uzluksiz ta'lim tizimini rivojlantirish muhim o'rin tutadi. Bu esa nafaqat iqtisodiy samaradorlikni oshiradi, balki jamiyatda ijtimoiy adolat, barqarorlik va farovonlikni ta'minlashga xizmat qiladi.

Guliston davlat pedagogika institutida o'tkazilayotgan "Uzluksiz ta'lim tizimida malakali mutaxassislarni tayyorlashning muammo va yechimlari: 5E modeli mohiyati, xorijiy tajribalar" mavzusidagi respublika ilmiy-amaliy anjuman mazkur yo'nalishda olib borilayotgan ilmiy izlanishlarni muhokama qilish, mavjud muammolarni aniqlash va ularning yechimlarini ishlab chiqish uchun muhim ilmiy maydon hisoblanadi. Ushbu anjuman doirasida kadrlar salohiyatini oshirishning nazariy va amaliy jihatlarini, inson kapitalini rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlari, ta'lim tizimini

takomillashtirish, zamonaviy boshqaruv mexanizmlarini joriy etish kabi masalalar keng qamrovda tahlil etiladi.

Mazkur anjuman materiallari uzluksiz ta'lim tizimida malakali kadrlar tayyorlashning dolzarb muammolarini chuqur o'rganish, amaliy tavsiyalar ishlab chiqishda muhim manba bo'lib xizmat qiladi. Shu jihatdan, mazkur ilmiy-amaliy anjuman mamlakatimizda malakali kadrlar tayyorlash, zamonaviy yondashuvlar va xorijiy tajribalar asosida ularning kasbiy kompetentligini rivojlantirish yo'lida muhim ahamiyat kasb etadi.

Guliston davlat pedagogika instituti
rektori J.X.KARSHIBAYEV

2. Qayumova O.B. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ona tiliga oid lingvistik kompetensiyalarini takomillashtirishning nazariy asoslari .“Zamonaviy ilm-fan va ta'lim istiqbollari” ilmiy-amaliy konferensiya, Aprel, 2024.

3. Vygotsky L. S. Thought and Language. – Cambridge, MA: MIT Press, 1986. – 287 p.

4. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing // Applied Linguistics. – 1980. – Vol. 1, No. 1. – P. 1–47.

5. Qayumova O.B. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari. “Ta'limdagi ilmiy islohotlar va izlanishlarning Yangi O'zbekiston taraqqiyotidagi o'rni va rivojlanish omillari” ilmiy-amaliy konferensiyasi, 1-son, fevral, 2025 yil, 71-75-b.

**Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvistik kompetensiyalarni
rivojlantirishning nazariy asoslari**

Qayumova Odinaxon Buvarayim qizi

Buxoro innovatsiyalar universiteti o'qituvchisi

qayumovaodina7@gmail.com

+998933280211

Annotatsiya. Mazkur maqolada bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirishning nazariy asoslari tahlil qilinadi. Lingvistik kompetensiyaning mazmun-mohiyati, uning kasbiy faoliyatdagi ahamiyati hamda bo'lajak pedagoglarning til birliklari, nutq madaniyati va kommunikativ ko'nikmalarni egallash jarayoniga ta'sir etuvchi omillar yoritilgan. Shuningdek, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy tayyorgarligini takomillashtirishda lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirishning o'rni asoslab berilgan.

Kalit so'zlar. Lingvistik kompetensiya, pedagogik xususiyatlar, psixologik xususiyatlar, bo'lajak o'qituvchi, boshlang'ich ta'lim, nutq madaniyati, kommunikativ kompetensiya, til birliklari, kasbiy tayyorgarlik, ta'lim texnologiyalari, motivatsiya, pedagogik faoliyat.

Bugungi kunda ta'lim jarayonini zamonaviy yondashuvlar asosida tashkil etish, ayniqsa, boshlang'ich ta'lim bosqichida dars beruvchi o'qituvchilarning kasbiy va lingvistik kompetensiyalarini shakllantirish dolzarb ilmiy-pedagogik muammolardan biri sifatida namoyon bo'lmoqda. Til — nafaqat aloqa vositasi, balki tafakkur va madaniyatning ham asosiy ifoda shakli bo'lib, boshlang'ich sinf o'quvchilarining nutqiy rivojlanishi, fikrlash qobiliyati va muloqot madaniyati ustozning tilga oid kompetensiyasiga bevosita bog'liqdir. Xususan O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2019-yil 8-oktabrdagi PF-5847-son Farmoni talablariga muvofiq tasdiqlangan O'zbekiston Respublikasi “Oliy ta'lim tizimini 2030-yilgacha rivojlantirish

Konsepsiyasi" [2] da oliy ta'lim tizimining investitsiyaviy jozibadorligini oshirish, xalqaro miqyosda tanilishi, va raqobatbardoshligini ta'minlash maqsadi ko'zda tutilgan. Ushbu maqsadlarni amalga oshirish uchun maktab ta'limning poydevori vazifasini bajaruvchi bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining kasbiy, ijtimoiy, lingvistik kompetensiyalarini rivojlantirish masalasi hozirgi zamon ta'limi uchun dolzarb masalalardan biri hisoblanadi. Hozirda bu sohada quyidagi asosiy muammolar mavjud:

Nazariy-mavhum yondashuvning ustuvorligi. Ko'plab tadqiqotlarda lingvistik kompetensiya tushunchasi keng yoritilsa-da, ularning boshlang'ich sinf o'qituvchilari tayyorligiga tatbiq etilishi yetarli darajada ochilmagan. Terminologik chalkashliklar mavjud: "til kompetensiyasi", "lingvistik kompetensiya", "nutqiy kompetensiya" tushunchalari ayrim manbalarda sinonim sifatida noto'g'ri qo'llanilgan.

Bu borada Canale & Swain quyidagicha fikrni ilgari suradi "Lingvistik kompetensiya — kommunikativ kompetensiyaning bir bo'lagi ekanini ko'rsatadi" **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**. Ba'zi manbalarda "linguistic competence", "grammatical competence", "language competence" bir termin sifatida ishlatilishi ilmiy noaniqliklarga sabab bo'ladi.

Celce-Murcia o'zining tadqiqotlarida "Linguistic competence" ba'zan "grammatical competence" bilan almashtirib yuborilishini tanqid qilgan **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**. Bu orqali olim lingvistik kompetensiya tushunchasi terminologik jihatdan noto'g'ri qo'llanayotganini ko'rsatadi.

Lingvistik, nutqiy, kommunikativ kompetensiyalar aralash qo'llanayotganini ko'rsatib o'tadi - D.Kadirova[2]. Olim boshlang'ich sinf o'qituvchilari tayyorligida fonetik, leksik va grammatik kompetensiyalarning chalkash talqin qilinishini ko'rsatgan.

O'zbek tilshunosligi va pedagogikasida E.G. Azimov va A.N. Shukin metodika terminlari lug'atlarida "til kompetensiyasi", "lingvistik kompetensiya" va "nutqiy kompetensiya" tushunchalarini ajratib ko'rsatadi **[Ошибка! Источник ссылки не найден.]**, biroq ayrim manbalarda ularning noto'g'ri sinonim sifatida qo'llanilishi kuzatiladi.

Tadqiqot davomidagi tahlillar shuni ko'rsatadiki, lingvistik kompetensiya masalasi ko'plab ilmiy tadqiqotlarda nazariy jihatdan keng va batafsil yoritilgan bo'lsa-da, ushbu tushunchaning bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarini tayyorlash jarayoniga amaliy tatbiqi yetarli darajada ochib berilmagan. Aksariyat tadqiqotlar lingvistik kompetensiyani umumiy tilshunoslik yoki xorijiy til o'qitish kontekstida talqin qilib, boshlang'ich ta'lim o'qituvchisining real kasbiy faoliyati bilan bog'lashga kam e'tibor qaratadi. Natijada lingvistik bilimlar metodik faoliyatga transformatsiyalanmay, mavhum-nazariy darajada qolib ketmoqda.

Amaliy mexanizmlarning yetishmasligi. Lingvistik kompetensiyani shakllantirishga xizmat qiladigan metodikalar, mashg'ulotlar, darsliklar, didaktik

materiallar tizimlashtirilmagan. Boshlang'ich ta'lim darslarida til bilan ishlash ko'nikmalarini kompleks rivojlantirishga yo'naltirilgan metodik yondashuvlar kam.

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining lingvistik kompetensiyalarini rivojlantirish zamonaviy pedagogik tayyorgarlik tizimining ustuvor yo'nalishlaridan biri hisoblanadi. Ushbu kompetensiya nafaqat til tizimi haqida chuqur bilimga ega bo'lish, balki bu bilimlarni turli kommunikativ vaziyatlarda samarali qo'llay olish, adabiy til me'yorlariga asoslangan og'zaki va yozma nutqni shakllantirish, shuningdek, muloqot madaniyatini yuksak darajada namoyon eta olish salohiyatini ham o'z ichiga oladi.

Lingvistik kompetensiyaning rivojlantirishning nazariy asoslari qator yondashuvlarga tayangan holda shakllanadi. Jumladan, kognitiv yondashuv til va tafakkurning o'zaro bog'liqligiga asoslanadi, bu esa o'qituvchilarining til hodisalarini idrok etish va tahlil qilish qobiliyatini oshirishga xizmat qiladi.

Shu jihatdan olib qaralganda, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining kasbiy tayyorgarligida lingvistik kompetensiyaning shakllantirishga yo'naltirilgan nazariy asos va metodologik yondashuvlar ilmiy-uslubiy jihatdan asoslangan holda rejalashtirilishi zarur. Bu esa, o'z navbatida, o'qituvchilarning kasbiy salohiyatini oshirish, o'quvchilarda to'g'ri va ravon nutqni shakllantirish hamda ona tilining ijtimoiy-madaniy vazifalarini to'liq amalga oshirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Xulosa qilib aytganda, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirish ularning kasbiy tayyorgarligining muhim tarkibiy qismi hisoblanadi. Lingvistik kompetensiya pedagogning til me'yorlarini puxta egallashi, fikrini aniq va ravon ifodalashi, o'quvchilar bilan samarali muloqot olib borishi hamda ta'lim jarayonini sifatli tashkil etishiga xizmat qiladi. Ushbu kompetensiyaning shakllantirish jarayoni pedagogik va psixologik omillarning o'zaro uyg'unligiga asoslanib, talabalarning motivatsiyasi, bilish faolligi, mustaqil fikrlashi va kommunikativ qobiliyatlarini rivojlantirishni talab etadi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro'yxati

6. Abdullayeva, B.S., Qayumova, Sh.T., Qayumova, O.B. Ona tili o'qitish metodikasi: O'quv qo'llanma – Toshkent: Bookmany print, 2024. – 172 b.

7. Qayumova O.B. Boshlang'ich sinf o'quvchilarida ona tiliga oid lingvistik kompetensiyalarini takomillashtirishning nazariy asoslari. "Zamonaviy ilm-fan va ta'lim istiqbollari" ilmiy-amaliy konferensiya, Aprel, 2024.

8. Vygotsky L. S. Thought and Language. – Cambridge, MA: MIT Press, 1986. – 287 p.

9. Canale M., Swain M. Theoretical Bases of Communicative Approaches to Second Language Teaching and Testing // Applied Linguistics. – 1980. – Vol. 1, No. 1. – P. 1–47.

10. Qayumova O.B. Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarida lingvistik kompetensiyalarni rivojlantirish metodikasini takomillashtirishning o'ziga xos xususiyatlari. "Ta'limdagi ilmiy islohotlar va izlanishlarning Yangi O'zbekiston

	SHAKLLANISHIGA TA'SIR ETUVCHI PSIXOLOGIK OMILLAR	
65	Sulaymanova Nigora Olimjon qizi. BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING O'QUV-BILUV KOMPETENSIYALARINI RIVOJLANTIRISHNING DASTURIY-DIDAKTIK TA'MINOTINI TAKOMILLASHTIRISH	888
66	Xamzaqulova Shaxnoza Shuxrat qizi. BOSHLANG'ICH SINIF O'QUVCHILARIDA ATROF-MUHITGA NISBATAN ONGLI MUNOSABATNI VA EKOLOGIK MADANIYATNI SHAKLLANTIRISHNING AHAMIYATI	892
67	Gulsanam Ergasheva Berdiyora qizi. INTERAKTIV TA'LIM TEXNOLOGIYALARINING O'QUVCHILARNING O'QISH KOMPETENSIYASINI RIVOJLANTIRISHDAGI AHAMIYATI	896
68	Farida Begimkulova Abduraim qizi. BOSHLANG'ICH TA'LIMDA STEAM YONDASHUVI ASOSIDA TABIIY FANLARNI O'QITISH METODIKASI	900
69	Abduolimova Shahrizoda Sobirjon qizi. BOSHLANG'ICH SINFLARDA TABIIY FANLARNI O'QITISHDA ZAMONAVIY YONDASHUVLAR VA ULARNING SAMARADORLIGI	906
70	Safarova Feruza Farrux qizi. BOSHLANG'ICH TA'LIMDA STEAM TA'LIMINI QO'LLASHNING PEDAGOGIK AFZALLIKLARI	909
71	Abdusattorova Zarnigor. ZAMONAVIY TALABLAR ASOSIDA MAKTAB O'QITUVCHILARINI KASB-HUNARGA YO'NALTIRISH ISHLARINI TASHKIL ETISH	912
72	Saydaliyeva Gulbahor Komiljon qizi. MALAKALI PEDAGOG KADRLARNI TAYYORLASHDA 5E MODELIDAN FOYDALANISHNING MUAMMO VA YECHIMLARI	914
73	Jo'rayeva Dilafruz Shuxrat qizi. MAKTABGACHA KATTA YOSHDAGI BOLALARNI STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA INTELLEKTUAL QOBILIYATLARINI RIVOJLANTIRISH METODIKASI	919
74	Yaxyoyeva Shohistaxon Shukurullo qizi. MODEL ASOSIDA MAKTABGACHA TA'LIM TASHKILOTI TARBIYACHILARINI TAYYORLASHDA XORIJIY TAJRIBALARDAN FOYDALANISH	923
75	Qayumova Odinaxon Buvarayim qizi. BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA LINGVISTIK KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISHNING PEDAGOGIK-PSIXOLOGIK XUSUSIYATLARI	926
76	Qayumova Odinaxon Buvarayim qizi. BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARIDA LINGVISTIK KOMPETENSIYALARNI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI	929
77	To'raqulova Malohat Bahodir qizi. BO'LAJAK TARBIYACHILARNI STEAM TEXNOLOGIYASI ASOSIDA METODIK KOMPETENTLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY ASOSLARI.	932
78	Suyarova Aziza Xurshid qizi. DIDACTIC OPPORTUNITIES OF THE METHODOLOGICAL TRAINING OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN DEVELOPING PUPILS' COMMUNICATIVE COMPETENCIES	935
79	Qayumova Shoxsanam To'lqin qizi. METHODOLOGY OF USING ARTIFICIAL INTELLIGENCE IN DEVELOPING READING LITERACY AMONG FUTURE	942

**“UZLUKSIZ TA’LIM TIZIMIDA MALAKALI
MUTAXASSISLARNI TAYYORLASHNING MUAMMO VA
YECHIMLARI: 5 E MODEL MOHIYATI, XORIJIY
TAJRIBALAR” MAVZUSIDA RESPUBLIKA ILMIY-AMALIY
ANJUMAN MATERIALLARI**

2026-YIL 22-23-MAY

Bosishga ruxsat etildi. 04.06.2026 y.
Qog`oz bichimi 60x84 1/16.
Times New Roman garniturasida terildi.
Ofset uslubida oq qog`ozda chop etildi.
Nashriyot hisob tabog`i 54. 5, Adadi 100. Buyurtma № 71
Bahosi kelishuv asosida

“BROK CLASS SERVIS” MChJ bosmaxonasida chop etildi.
Manzil: Toshkent shahar Zargarlik ko'chasi, Segizbayeva 10a.